

فارسی عمومی

آموزش عالی

دکتر اسمعیل نقدی

www.ketab.ir

سرشناسه: نقدی، اسمعیل، ۱۳۳۸ -
 عنوان و نام پدیدآور: فارسی عمومی آموزش عالی / اسمعیل نقدی
 مشخصات نشر: رشت: اسمعیل نقدی، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری: ۳۶۵ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۳۹۴۰-۸
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیپای مختصر
 موضوع: ادبیات فارسی - مجموعه‌ها
 کتابخانه‌ی ملی ایران: ۴۰۳۷۶۲۵

ناشر: مؤلف
 فارسی عمومی (آموزش عالی)
 دکتر اسمعیل نقدی
 چاپ اول: ۱۳۹۵
 تیراژ: ۵۰۰ جلد
 طرح جلد: مهندس محمدعلی سعدی
 نشانی پست الکترونیکی و شماره‌ی تلفن ناشر (مؤلف):
 Esmailnaghdi@yahoo.com - ۰۹۱۱۲۳۷۵۲۱۶
 حق چاپ برای ناشر (مؤلف) محفوظ است.
 ۱۲۰۰۰ تومان

فهرست

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۲۶	فردوسی	۹	پیشگفتار
۲۹	فرّخی (سیستانی)		فصل اول:
۳۱	منوچهری	۱۱	زبان و ادبیات و قالب‌های شعری ...
۳۳	ناصرخسرو	۱۲	زبان و نشانه‌های آن
۳۵	مسعود سعد	۱۲	ادبیات و انواع آن
۳۸	خیّام	۱۲	تفاوت زبان با ادبیات
۳۹	باباطاهر	۱۳	شعر و ویژگی‌های آن
۴۰	سنایی	۱۴	قالب‌های شعری
۴۲	جمال الدّین عبدالرزاق	۱۴	قصیده
۴۳	انوری	۱۴	غزل
۴۴	خاقانی	۱۵	مثنوی
۴۷	نظامی	۱۵	قطعه
۴۹	باباافضل	۱۵	ترجیع‌بند
۴۹	عطار	۱۵	ترکیب‌بند
۵۰	مولوی	۱۶	مستط
۵۵	عراقی	۱۶	رباعی
۵۶	حدّی	۱۶	دوبیتی
۶۰	خواجو	۱۶	چهارپاره
۶۱	سلمان	۱۷	تکبیت
۶۱	حافظ	۱۷	مستزاد
۶۴	جامی	۱۷	بحر طویل
۶۵	باباافغانی	۱۷	شعر نیمایی
۶۶	محتشم	۱۸	سیک و انواع آن
۶۸	شیخ بهایی		فصل دوم:
۶۹	وحشی	۱۹	سیک‌ها و نمونه‌های شعری
۷۱	کلیم	۲۰	الف: سیک‌های شعری
۷۲	رضی	۲۵	ب: نمونه‌های شعری
۷۳	صائب	۲۵	حفظه
۷۴	بیدل	۲۵	رودکی

عنوان	صفحه	عنوان	صفحه
هاتف	۷۴	سهیلی	۱۱۸
طیب	۷۷	شاملو	۱۲۱
حزین	۷۷	مشیری	۱۲۵
نشاط	۷۸	کسرائی	۱۲۸
همای	۷۹	ابتهاج	۱۲۹
فروغی	۸۰	اخوان	۱۳۱
قائمی	۸۱	سپهری	۱۳۵
سروش	۸۲	نادرپور	۱۳۸
فایز ..	۸۳	مصفا	۱۳۹
ادیب (فائمی)	۸۴	اتشی	۱۴۰
ادیب (نیشابوری)	۸۵	فروغ	۱۴۱
ایرج میرزا	۸۶	مصطفی	۱۴۴
اقبال	۸۷	شفیعی	۱۴۵
دهخدا	۸۹	احمدی	۱۴۷
عارف	۹۰	سیمین (بهبهانی)	۱۴۹
بهار	۹۲	بهمنی	۱۵۰
فرخی (یزدی)	۹۱	حسن حسینی	۱۵۱
عشقی	۹۶	قبصر امین پور	۱۵۲
نیما	۹۸	سلمان هراتی	۱۵۳
شهریار	۱۰۲	دریم حیدرزاده	۱۵۴
پروین	۱۰۴	فهرست سوم:	
سید اشرف الدین	۱۰۵	الف: نمونه‌های نثری	۱۵۵
گلچین	۱۰۷	ب: نمونه‌های نثری	۱۵۶
رهی	۱۰۹	تاریخ بلعمی	۱۶۱
امیری	۱۱۰	تاریخ بیهقی	۱۶۱
خانلری	۱۱۱	قابوسنامه	۱۶۳
حمیدی	۱۱۵	سیاستنامه	۱۶۶
توآلی	۱۱۶	مناجات‌نامه	۱۶۸
عماد	۱۱۷		۱۷۶

عنوان	صفحه	عنوان	صفحه
کشف الاسرار	۱۷۹	کلاسیسیسم	۲۷۰
کیمیای سعادت	۱۸۱	رمانتیسم	۲۷۲
تمهیدات	۱۸۳	پارناسیسم	۲۷۵
اسرار التوحید	۱۸۵	رنالیسم	۲۷۵
کلیله و دمنه	۱۸۷	امپرسیونیسم	۲۷۷
سندبادنامه	۱۹۱	ناتورالیسم	۲۷۷
تذکره الاولیا	۱۹۳	سمبولیسم	۲۷۹
مرزبان نامه	۱۹۷	دادائیسم	۲۸۰
گلستان	۱۹۸	سوررئالیسم	۲۸۱
مرصادالعباد	۲۰۴	اصطلاحات و چهره‌های ادبی	۲۸۳
فرج بهار از شدت	۲۰۹	فصل پنجم:	
بهارستان	۲۱۰	زبان‌شناسی، نگارش و دستور	۲۹۳
لطایف الطوایف	۲۱۱	الف: زبان‌شناسی	۲۹۴
منشآت	۲۱۳	نظام زبان	۲۹۴
چرند و پرند	۲۱۵	ویژگی‌های زبان انسان	۲۹۴
یکی بود یکی نبود	۲۱۶	شکل‌های گوناگون زبان	۲۹۴
آبجی خانوم	۲۲۰	واحد‌های زبان فارسی	۲۹۵
ادبیات معاصر	۲۲۱	مجا / بخش	۲۹۶
هفتادسخن	۲۲۳	دستور زبان	۲۹۶
شلوارهای وصله‌دار	۲۴۷	معرفی	۲۹۶
پله پله تا ملاقات خدا	۲۵۲	تجزیه و تحلیل واژه‌ها	۲۹۷
روزها	۲۵۷	تفاوت زبان و گفتار با خط و نوشتار	۲۹۷
گفت‌وگوهای تنهایی	۲۵۹	ب: نگارش	۲۹۸
آینه	۲۶۲	انواع نوشته	۲۹۸
از سنت تا پست‌مدرن	۲۶۷	نکات اساسی ساده‌نویسی	۲۹۸
فصل چهارم:		ویژگی‌های نثر معیار	۲۹۸
مکتب‌های ادبی	۲۶۹	ویژگی‌های زبان محاوره	۲۹۹

عنوان	صفحه	عنوان	صفحه
انواع نامه‌ها و شکل ظاهری هریک	۲۹۹	جمله‌های استثنایی	۳۲۰
نکات اساسی در انواع نامه‌ها	۲۹۹	شبه جمله	۳۲۰
بازگردانی، بازنویسی و بازآفرینی	۳۰۱	ویژگی‌های اسم	۳۲۰
روش‌های کلی و عمومی تحقیق	۳۰۱	وندها	۳۲۳
شیوه‌های ارجاع در تحقیق	۳۰۱	نام‌آوا	۳۲۶
انواع مقاله	۳۰۱	گروه اسمی	۳۲۷
قسمت‌های تشکیل‌دهنده‌ی مقاله	۳۰۲	وابسته‌های پیشین و پسین	۳۲۷
مراحل تهیه‌ی مقاله	۳۰۲	ضمیر و انواع آن	۳۲۹
نمایش‌نامه و فیلم‌نامه	۳۰۲	قید و انواع آن	۳۲۹
ویرایش و راع آن	۳۰۳	نقش‌نماها	۳۳۰
نشانه‌ی رواندیدی	۳۰۷	فصل ششم:	
علایم اخصاری	۳۱۱	علوم بلاغی	۳۳۱
حذف و انواع آن	۳۱۲	بلاغت و آرایه‌های ادبی	۳۳۲
تقریر، املائی تقریری و فواید آن	۳۱۲	شاخه‌های علم بلاغت	۳۳۲
اهمیت املائی کلمات در فارسی	۳۱۲	آرایه‌های لفظی	۳۳۶
ج: دستور	۳۱۳	آرایه‌های معنوی	۳۴۱
جمله	۳۱۳	فصل هفتم:	
مطابقت نهاد جدا با پیوسته	۳۱۴	حافیه و عروض	۳۴۷
انواع جمله	۳۱۴	آشنایی با چند اصطلاح	۳۴۸
پیوندهای همپایه‌ساز و وابسته‌ساز	۳۱۴	ارکان عروضی	۳۵۰
نقش‌های تبعی	۳۱۴	تکرار، تریب، اوزان شعر فارسی	۳۵۶
وابسته‌های وابسته	۳۱۴	سخن‌پایانی	۳۶۱
بن فعل	۳۱۵	مناجات	۳۶۲
ویژگی‌های فعل	۳۱۵	منابع	۳۶۳
ساختمان فعل	۳۱۷		
فعل‌های کمکی (معین)	۳۱۸		
ارکان جمله	۳۱۹		
اجزای جمله	۳۱۹		

پیشگفتار

با درود به پویندگان راه علم و معرفت، در آغاز بر خود لازم می‌دانم سخنی با استادان گرانقدر و دانشجویان عزیز داشته باشم. کتابی که در پیش رو دارید، بر پایه‌ی دو محور اساسی شعر و نثر طراحی گردیده‌است. از آنجا که گذراندن «فارسی» به عنوان یکی از دروس عمومی دانشگاهی برای دانشجویان رشته‌های گوناگون در نظر گرفته شده‌است، لازم است مفاد این درس به گونه‌ای باشد که دانشجویان تمام رشته‌ها پس از گذراندن این واحد عمومی، آشنایی نسبی با جنبه‌های مختلف این ماده‌ی درسی پیدا کرده و بهره‌ی کافی از آن برده باشند؛ لذا مطالب برگزیده‌ی این ماده‌ی آموزشی باید چنان طراحی کرد که حالت میان‌رشته‌ای داشته باشد؛ یعنی نه چنان آسان و پیش پا افتاده باشد که برای رشته‌هایی از قبیل ادبیات و حقوق، مُبل و کسالت‌آور گردد و نه چنان دشوار و دور از دسترس باشد که دانشجویان رشته‌هایی نظیر فنی و معماری نتوانند با آن ارتباط برقرار کنند. از طرف دیگر، با توجه به اینکه دانشجویان امروز - که همان دانش‌آموزان دیروز هستند - در مقطع متوسطه، به ویژه در سال‌های پایانی آن، برای پریدن از دیوار بلند کنکور، عمده‌ی تلاش خود را پیرامون فراگیری نکات فنی ادبیات از قبیل آرایه، تاریخ ادبیات، دستور و غیره متمرکز داشته و به دلیل پرداختن به چنین مسائلی حاشیه و فرعی شاید لذت ادبی چنانی از ادبیات به معنی واقعی کلمه نبرده باشند، شایسته‌است که در مقطع دانشگاهی، مفاد این درس به گونه‌ای گزینش گردد که علاوه بر نیم‌نگاهی به مطالب آموخته‌ی پیش از دانشگاه نگاه عمیق‌تری به مسائل آموزنده و درعین حال لذت‌بخش ادبیات در آینده‌ی زندگی مردم برقرار امروز این مرز و بوم انداخته و در حد امکان و به فراخور ذوق فراگیران، نگاهی به ادبیات در کنار ملل نیز داشته باشد تا از راه تحقیق و تجسس ادبی دانشگاهی، زمینه‌ی دستیابی به لایه‌های معنوی دورتری برای ذهن فعال دانشجویان عزیز فراهم گردد و از این راه، نگاه ایشان به جهان پیرامون خود تغییر یابد. بی‌شک، ادبیات قدرت چنین تغییر و تحولی را در اذهان بویا و خلاق و دوراندیش دارد و می‌تواند نوع نگاه‌ها را به زندگی تغییر دهد و بر رفتار فرد اثر بگذارد و او را برای رسیدن به قله‌های رفیع علم و معرفت به تکاپو وادارد.

برای دستیابی به چنین اهدافی لازم دانسته شد که دست به گزینش‌هایی از جهات گوناگون زده شود و کتابی در چند فصل متنوع - هرچند مجمل - تألیف گردد. در کتاب حاضر، چنان که از عنوان آن؛ یعنی «فارسی عمومی» بر می‌آید، سعی بر آن بوده‌است که

در تدوین مطالب گوناگون هر فصل، راه اجمال پیش گرفته شود تا سخن به درازا نکشد و مطالب فراهم آمده‌ی هر فصل در حوصله‌ی فراگیران بگنجد. از اینکه می‌بینید در برخی فصول، پا از دایره‌ی عموم فراتر رفته و موضوع بحث به مسائل تخصصی‌تر ادبی از قبیل «قافیه و عروض» و «وزن شعر» کشیده شده. دلیل عمده‌اش این بوده‌است که در هنگام تدریس، بارها و بارها دانشجویان خوش‌ذوقی مشاهده گردیده‌اند که به دلیل اشتغال به موسیقی و شعر، برای فراگرفتن این نکته‌های ظریف ادبی، علاقه‌ای وافر از خود نشان داده و سوالاتی در این زمینه داشته‌اند. از این رو دریغ آمد که از اشاره‌ای مختصر به نکات ظریف ادبی، ویژه اوزان شعرهای پر شور مولانا و سعدی و حافظ امتناع گردد.

به نظر می‌آید پرداختن به جنبه‌های گوناگون ادبیات در کتاب حاضر، علی‌رغم فشردگی مطالب، تا حدی باعث تنوع عناوین و تطویل سخن گردیده‌است و علت اساسی این امر، چنان‌که بطوریکه بیان گردید، پردازش کتابی بوده که بتواند نمایانگر زبان و ادب ملت ما باشد. از آنجا که راه‌های تمام مطالب کتاب حاضر به عنوان یک ماده‌ی سه واحدی در طول یک ترم دشوار می‌نماید، استاد بزرگوار می‌توانند بخش‌هایی از مطالب کتاب را که ضروری‌تر می‌دانند، برای تدریس انتخاب کنند. در تدوین کتاب حاضر همواره سعی بر آن بوده که در گزینش مطالب تا حد امکان از اعمال سلیقه‌ی شخصی پرهیز و دیدگاه‌های صاحب‌نظران و ذائقه‌ی فراگیران ملحوظ گردد. از این رو در ارائه‌ی نمونه‌ها از دسترنج اساتید فنون مختلف، بهره‌ها برده شد، چه با نقد و نظر ایشان تماماً و یا به تلخیص نقل گردیده و در موارد اختلاف نظر، از نسخه‌ای اصیل و معتبر استفاده شده‌است. نکته‌ی دیگر اینکه از ارائه‌ی مطالب تکراری و تکرار خواننده در مقطع متوسطه که باعث ملالت و دل‌زدگی فراگیران می‌گردید، تا حد ممکن پرهیز شده‌است؛ مگر در مواردی که ذکر مجدد آنها در مقطع دانشگاهی، ضروری به نظر می‌رسیده‌است تا با نگاهی نو بدانها نگریسته شود؛ یعنی تکرار مطالبی که در واقع شناسنامه‌ی نگارنده‌ی خود بوده‌اند. در ادامه، تشکری ویژه دارم از دو عزیزی که در تدوین نهایی اثر حاضر، سهم به‌سزایی بر عهده داشته‌اند: یکی دوست فرزانه و استاد بزرگوار، جناب دکتر علی صفایی که با دقت و باریک‌بینی و وسواس علمی خود، کتاب حاضر را واکاوی و بازبینی کرده و دیدگاه‌های ارزش‌مند خود را در بهبود کمی و کیفی آن ارائه داده‌اند و دیگر یاور و مشاور همیشگی رفع مشکلات، جناب مهندس محمدعلی نقدی که با دقت و تلاش مداوم و خستگی‌ناپذیر خود، در تنظیم نهایی کارهای رایانه‌ای این کتاب، رنج‌های فراوانی بر خود هموار نموده‌اند.